

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sara Ghadyani

Utvidgad möjlighet att använda tidiga förhör vid huvudförhandling

- Träffsäkert och rättssäkert?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Aurelija Lukoseviciene

Termin: HT 2021

Innehåll

Summary.....	4
Sammanfattning.....	5
Förkortningar.....	6
1. Inledning.....	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar.....	8
1.3 Avgränsningar.....	9
1.4 Metod och material.....	9
1.5 Forskningsläge.....	10
1.6 Disposition.....	11
1.7 Något om processrättens historia.....	11
2. Viktiga processrättsliga principer.....	12
2.1 Muntlighet, omedelbarhet och koncentration.....	12
2.2 Fri bevisföring och fri bevisvärdering.....	13
2.3 Parternas likställighet.....	14
3. Vad är rättssäkerhet?.....	15
3.1 Rättssäkerhet.....	15
3.2 Formell rättssäkerhet.....	16
3.3 Materiell rättssäkerhet.....	16

4. Rättegångsbalken: gällande rättsläge fram till 1 januari 2022.....	17
4.1 Vittnesattester.....	17
4.2 Något mer om vittnesförhör.....	18
5. Rättegångsbalken: förändringar som träder i kraft 1 januari 2022.....	19
5.1 Införandet av en ny paragraf.....	20
5.2 Något mer om ljud- och bildupptagning.....	23
5.3 Syftet med ändringarna.....	23
5.4 Hur ska det effektiviseras med bevarande krav på rättssäkerhet?.....	24
6. Avslutning.....	25
6.1 Analys och slutsats.....	25
Käll- och litteraturförteckning.....	29

Summary

By far the most important principles in Swedish procedural law are the principle of oral proceedings, the principle of immediateness and the concentration principle. These are long standing principles that have been in accordance with the Swedish Code of Judicial Proceedings (1942:740) since it came into force in 1948. The society since then has changed rapidly and there is need for the Swedish legislation to keep up with that change.

The Swedish legislation gives limited possibility to use documented interrogations from the preliminary investigation as evidence in court. The debate about whether or not to expand the possibility to use documented interrogations from the preliminary investigation as evidence in court has been going on for several years. Those who are for recognize that it is the only way to make the criminal trial procedures more efficient. Simultaneously the individuals who are against consider that an acceptance of such evidence would go against the rule of law. The biggest issue will be how the opposite party will be able to correctly cross examine the witness. That is because during the preliminary investigation the prosecutor gives the defendant and its team limited party insight. Therefore the prosecutor will have a more dominant position when the interrogations take place. Nevertheless the Swedish parliament recently passed a bill that will allow preliminary investigations as evidence in court. The new legislation comes into force on January 1 2022. The aim of this essay is to examine and analyze this new legislation.

There are a two questions within this issue that will be answered in the essay. First of all, what changes will the new legislation bring to the Swedish Code of Judicial Proceedings? Do the new changes live up to the essential established procedural principles within Swedish law? Secondly the essay will examine and answer if the new legislation will fulfill the requirement of efficiency and rule of law.

The conclusion is that some of the principals in Swedish procedural law will notably weaken in particular the immediacy in taking of evidence. On the other hand the new legislation does not have all the procedural safeguards one would require in a rule of law perspective.

Sammanfattning

Det finns flera viktiga rättsliga principer inom svensk processrätt. Några av de viktigaste är principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration som funnits sedan rättegångsbalkens (1942:740) ikraftträdande 1948. Principerna är därmed gamla.

I dagsläget är vittnesattester som huvudregel förbjudet enligt 35 kap. 14 § rättegångsbalken. Detta betyder att de tidiga förhör som görs under förundersökningen ofta inte får åberopas som bevis vid huvudförhandlingen. Debatten angående att utöka möjligheterna att använda tidiga förhör i domstol i svensk rätt har pågått under flera år. Sommaren 2021 lämnade regeringen över en proposition till riksdagen som föreslog flera ändringar i rättegångsbalken för att utöka möjligheterna till just detta. De nya förändringarna träder i kraft 1 januari 2022.

Den nya lagstiftningen syftar till att effektivisera brottmålsprocessen med bevarande av rättssäkerheten. De som är för anser att det är enda sättet att effektivisera brottmålsprocessen. Andra anser att en sådan omfattande ändringar i rättegångsbalken skulle utgöra en rättssäkerhet. Lagstiftningen ämnar ju dock att göra både? Eller är det en paradox?

Frågeställningarna som uppsatsen bygger på är för det första vilka förändringar de nya ändringarna i rättegångsbalken kommer att innebära och för det andra om de nya förändringarna uppfyller kraven på effektivitet och rättssäkerhet.

Uppsatsens slutsatser är att en förändring av rättegångsbalkens regler medför att vi går ifrån principen om bevisomedelbarhet. Slutligen kommer den förändring som nu träder i kraft 1 januari 2022 inte försvaga rättssäkerheten i stora hela, men det förstärker inte den heller rättssäkerheten för den misstänkte.

Förkortningar

NJA	Nytt juridisk arkiv
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RF.	Regeringsformen
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Rättegångsbalkens regler är gamla. Senaste rättegångsbalken trädde i kraft 1 januari 1948. Då ska en även beakta att förarbeten till rättegångsbalken utarbetades i början av 1900-talet.¹ Det råder i dag helt andra förutsättningar än det gjorde då eftersom samhället förändrats, inte minst vad gäller den teknologiska utvecklingen

Under en längre tid har möjligheterna att effektivisera brottmålsprocessen på flera olika sätt diskuterats. Målen blir allt större och komplicerade och det är inte ovanligt att huvudförhandlingen hålls först efter en längre tidsperiod. Ett av förslagen som länge diskuterats är att utvidga möjligheterna att använda tidiga förhör under huvudförhandlingen. Detta innebär att förhör som dokumenterats under förundersökningen ska i större utsträckning kunna användas som bevisning i domstol, något som i dagsläget inte är möjligt.² Tidigare har regeringen uttalat att förhör som hålls inför åklagare eller Polismyndighet inte generellt sett uppfyller samma krav på rättssäkerhet som förhör som hålls i rätten.³ Debatten har sedan dess fortsatt. Jag bestämde mig i oktober 2021 att skriva om just detta, vilka förändringar i rättegångsbalken skulle krävas för att få använda sig av tidiga förhör? Hur skulle det påverka och förändra de grundläggande principerna och reglerna inom brottmålsprocessen?

En månad in på mitt uppsatsskrivande, november 2021, klubbade riksdagen igenom regeringens proposition⁴ om att utöka möjligheterna för att använda tidiga förhör under huvudförhandling. Målet med förändringarna är att göra brottmålsprocessen mer effektiv samtidigt som rättssäkerheten bevaras. De nya förändringarna i rättegångsbalken träder i kraft 1 januari 2022. Två centrala intressen står emot varandra. Dels ett behov att reformera ett åldrat rätts-

---

¹ Se SOU 1926:31.

² När detta skrivs har förändringarna från 1 januari 2022 ej trätt i kraft ännu.

³ Se Prop. 2004/05:13, En modernare rättegång I och Prop. 2015/16:39, En modernare rättegång II.

⁴ Prop 2020/21:209.

system dels det starka intresset att bevara rättssäkerheten. På grund av detta vill jag nu utreda några av de nya ändringarna i rättegångsbalken och hur de förhåller sig till rättssäkerheten, med den ovannämnda propositionen i fokus.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med uppsatsen är att undersöka och diskutera några av de nya förändringarna i rättegångsbalken som träder i kraft 1 januari 2022. Uppsatsen syftar till att utvärdera ändringarna i 35 kap. 14 och 15 §§ rättegångsbalken samt 36 kap. 16 § rättegångsbalken.

Uppsatsens frågeställningar lyder således:

1. Vilken eller vilka förändringar medför möjligheterna att använda tidiga förhör i huvudförhandling i rättegångsbalken?
2. Uppfyller ändringarna syftet med effektivitet och rättssäkerhet, dvs är de ändamålsenliga?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen syftar till att undersöka vittnesförhör i brottmål.. Jag har valt att avgränsa uppsatsen till enbart vittne då en utökad möjlighet att ta upp bevis i domstol framför allt skulle få betydelse för förhör med vittnen och målsäganden. Den misstänkte har alltid rätt att tåga under förundersökningen och välja att höras vid huvudförhandlingen. Rätten att tåga och att inte medverka i utredningen följer av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen. När det gäller en tänkbar vittnesförhör i civilprocessen kommer denna att lämnas utanför arbetet. Vidare avgränsas arbetet till att beröra brottmål som avgörs efter huvudförhandling i tingsrätt.

Uppsatsen tar sikte på svensk rätt och relevanta lagrum för vittnesmål är i huvudsak 35 kap. 14 och 15 §§ rättegångsbalken. 36 kap. 16 § rättegångsbalken används i framställningen huvudsakligen som ett medel för att kunna ge en mer nyanserad bild. Därför kommer 35 kap. 14 och 15 §§ rättegångsbalken att stå i fokus i diskussionen och analysen. Ändringarna är många och dessvärre är det inte möjligt att ta upp alla dessa i denna uppsats.

På grund av utrymmes- och tidsaspekten kommer Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) att lämnas utanför.

1.4 Metod och material

För uppsatsens syfte krävs att gällande rätt undersöks. Den rättsdogmatiska metoden lämpar sig bäst för detta och används följaktligen för sammanställning av rättskällor och allmänna straffprocessrättsliga principer. Metoden innebär att undersökning och tolkning sker av allmänt accepterade rättskällor såsom lag, förarbete, prejudikatsfall och doktrin. För denna uppsats har förarbeten och propositioner till lagändringarna varit ytterst viktiga.⁵ Genom den rättsdogmatiska metoden ska uppsatsen försöka rekonstruera gällande rätt, men detta hindrar inte att en inte gå utanför gällande rätt för att vidga perspektivet och nyanser i argumenta-

---

⁵ Nääv och Zamboni s. 21 ff.

tionen. Detta är tvärtom önskvärt, menar Jareborg. All vetenskaplig verksamhet går ut på att finna nya svar och bättre lösningar. ⁶

Då det huvudsakliga underlaget till arbetet består i att studera den proposition som varit grunden till lagändring utgörs mestadels av uppsatsen just av denna proposition. Utöver det har flera statliga offentliga utredningar (SOU:er) har utgjort en essentiell del av uppsatsen. Där har jag kunnat ta del av olika remissinstansers synpunkter kring de aktuella lagändringarna och vad de befärrar att dess konsekvenser blir.

Per Olof Ekelöfs böcker har valts som doktrin för att studera de grundläggande processrättsliga principerna då han har haft stort inflytande på processrätten och besitter expertis inom området. Vidare har Ekelöfs böcker valts ut som kurslitteratur på Lunds universitet vilket höjer tillförlitligheten i hans litteratur.

För en nyanserad bild av debatten kring lagändringarna har jag förutom förarbeten och proposition även använt mig av diverse olika juridiska artiklar. Specifikt har jag valt Zila, Josef ”Om rättssäkerhet” i SvJT 1990 s. 284 gällande begreppet rättssäkerhet. Jag anser att Zila har stor kunskap kring just detta och skrivit flera artiklar inklusive böcker om just detta ämne. Ingen av författarna till de olika verken är auktoritet över den andra då alla verk som studerats uppfattas på så vis att det finns flera uppfattningar och syn på frågorna som besvaras.

1.5 Forskningsläge

Ämnesområdet i fråga är väldigt aktuellt i debatten men då ändringarna träder i kraft 1 januari 2022 är det osäkert hur detta kommer te sig i praktiken.

Det finns dock flertalet utredningar om ämnesområdet som således hjälpt mig navigera mig bland all fakta och synpunkter. Två utredningar från 2017 - *Tidiga förhör: Nya bevisregler i brottmål* och *Straffprocessens ramar och domstolens beslutsunderlag i brottmål – en bättre*

---

⁶ Jareborg, 2004, SvJT s. 4.

hantering av stora mål dels slutbetänkandet från 2019: *Stora brottmål – nya processrättsliga verktyg*.

Det finns en del artiklar som är centrala i diskussionen och berör ämnet. De artiklar och dess författare som valts för denna uppsats är Renfors, Cecilia ”Varför muntlighet” i svensk juristtidning (SvJT) 3016 s. 322, Zila, Josef ”Om rättssäkerhet” i SvJT 1990 s. 284 och Hellblom, Sofia ”En reformerad straffprocess – en nödvändig förändring eller ett hot mot rättssäkerheten?” publicerad i JUNO nyheter 27-11-2020.

1.6 Disposition

I ovanstående avsnitt har framställningens syfte och frågeställningar presenterats, samt val av metod och material.

Härefter kommer en redogörelse för viktiga svenska processrättsliga principer och hur gällande rätt ser ut i rättegångsbalken innan 1 januari 2022. Sedan kommer de nya förändringarna som träder i kraft 1 januari 2022 att presenteras. Därefter en diskussion om vilka för och nackdelar dessa ändringar kan komma att ha. Avslutningsvis görs en analys där uppsatsens frågeställningar kommer att besvaras.

1.7 Något om processrättens historia

Under medeltiden var det i svensk rättegångsförfarande viktigt med muntlighet. Detta tedde sig naturligt då skrivkonsten ej var allmänt utbredd.⁷ Under 1600-talet fick den svenska processrätten inflytande från tysk-romersk rätt och då fick skriften ta större plats. När 1734 års rättegångsbalk diskuterades var det vissa lagstiftare som ville återinföra muntlighet som huvudregel i svensk processrätt men motståndet var starkt. Med 1948 års rättegångsbalk som helt reformerade den svenska processrätten infördes koncentrationsprincipen. Målet var att varje process skulle avgöras efter en koncentrerad huvudförhandling, muntligt och omedel-

---

⁷ Svensk rättshistoria I: processrättens historia, en kompendium utgiven av Juridiska föreningen vid Stockholms universitet. Stockholm 1971. Efter föreläsning av Professor Jan Eric Almqvist, s. 32.

bart inför rätten. En kan säga att detta inte var något nytt, svensk processrätt gick enbart tillbaka till hur det var innan den svenska processrätten influerades av tysk-romersk rätt.⁸

Med EMR-reformen⁹ gjordes undantag från kraven på muntlighet, omedelbarhet och koncentration i rättegångsbalken. Bland annat utökades möjligheterna för vittnen som infunnit sig vid en inställd huvudförhandling att lämna sina uppgifter och inte behöva komma tillbaka vid ett senare tillfälle. Vidare gavs hovrätten utökade möjligheter att lägga fram bevisning genom att hänvisa till handlingar i målet som inbegriper ljud- och bildupptagningar av förhör.¹⁰

2. Viktiga processrättsliga principer

2.1 Muntlighet, omedelbarhet och koncentration

I svensk domstol utgår prövningen i brottmål från principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Parterna lägger fram sina bevis och argument omedelbart för rätten och rätten får endast grunda sin dom på det som framkommit vid huvudförhandlingen. Muntlighetsprincipen innebär att allt processmaterial ska läggas fram muntligen. Principen har särskilt nära samband med omedelbarhetsprincipen som kommer till uttryck i 30 kap. 2 § rättegångsbalken. Omedelbarhetsprincipen innebär att domen ska grundas på det som förekommit vid huvudförhandlingen. Domen grundas på bevisning som parterna lagt fram endast omedelbart vid huvudförhandlingen. De slutsatser som rätten tar måste därav också baseras på den bevisning som omedelbart lagts fram.¹¹

---

⁸ Svensk rättshistoria I: processrättens historia, en kompendium utgiven av juridiska förening vid Stockholms universitet. Stockholm 1971. Efter föreläsning av Professor Jan Eric Almqvist, s. 34.

⁹ Prop. 2015/16:39, En modernare rättegång II.

¹⁰ Prop. 2020/21:209, s. 13.

¹¹ Ekelöf, H.4, s 26 ff.

Ytterligare två viktiga principer är principen om det bästa bevismaterialet och principen om bevisomedelbarhet. Liknande ord som ej ska förväxlas med varandra. Det förstnämnda, bästa bevismaterialet, innebär att om en och samma kunskapskälla kan utan svårigheter utnyttjas på flera olika sätt så ska det bevismedel användas som medför säkraste bevisningen. Vilket sätt som är den säkraste bevisningen ger den andra principen, bevisomedelbarhet, svar på och kommer till uttryck i 35 kap. 8 § rättegångsbalken.¹²

35 kap. 8 § rättegångsbalken lyder "...bevis skall, då huvudförhandling hålles, upptagas vid denna...". För att förstå innebörden av detta så måste en känna till i vilken betydelse uttrycket "upptaga bevisning" används i rättegångsbalken. Att bevisning tas upp utgör ett specialfall av att bevisning läggs fram. Till exempel kan vittnesbevisning läggas fram under huvudförhandlingen såväl genom förhör med vittnet vid huvudförhandlingen som genom uppläsning eller uppspelning av tidigare förhör med denne. Det är dock endast då vittnesbevisning läggs fram genom förhör som bevisningen tas upp vid huvudförhandlingen. Med upptagande av bevis avses alltså att beviset tillhandahålls i ursprungligt skick och utan förmedling av någon annan eller domstolsprotokoll.¹³

2.2 Fri bevisföring och fri bevisvärdering

En annan central princip inom processrätten är principen om fri bevisföring, vilket innebär att det inte råder någon begränsning inom svensk processrätt när det gäller vilken bevisning som får läggas fram i en rättegång. Denna princip sammanhänger med principen om fri bevisvärdering som innebär att rätten ska ta ställning till alla bevis som presenteras under huvudförhandlingen. Detta betyder inte nödvändigtvis att båda behöver gälla. Fri bevisvärdering förutsätter inte med nödvändighet att även bevisföringen är fri. Att rätten kan fritt värdera all bevisning går att förena med att rätten faktiskt kan förbjuda vissa bevismedel eller förbjuda parterna att lägga fram viss bevisning.¹⁴

---

¹² Ekelöf, H.4, s. 43.

¹³ Ekelöf, H.4, s. 44.

¹⁴ Ekelöf, H.4, s. 34.

35 kap. 1 § rättegångsbalken reglerar principen om fri bevisföring. Allt som har bevisvärde i målet läggs fram. Om beviset som läggs fram tillkommit i strid mot rättegångsbalken har Högsta domstolen i NJA 1986 s. 489 angett att det medför att domstolen måste ställa högre krav vid bedömningen av bevisets bevisvärde.¹⁵

2.3 Parternas likställighet

Det är även för uppsatsen värt att nämna att förundersökningssekretess råder under förundersökningen för att skydda utredningen, detta regleras i 18 kap. 1§ OSL. När förundersökningen har kommit så långt att någon har underrättats om skälig misstanke om brott får han eller hon och försvararen rätt att förlöpande, i den mån det kan ske utan men för utredningen, ta del av det som har förekommit vid förundersökningen. Efter att den misstänkte underrättats om att förundersökningen har slutförts har han eller hon rätt att ta del av det som har förekommit vid förundersökningen och att begära att förundersökningen kompletteras. Regeringsformen¹⁶ ställer även krav på att en rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid. Det innebär att parterna måste vara likställda och att den tilltalade inte får ha sämre möjligheter än åklagaren att utföra sin talan i domstolen. Detta lyder av principen om parternas likställdhet, som är en annan viktig och central princip.¹⁷

Utredningen föreslår inte att en förutsättning för bevisupptagning under förundersökningen ska vara att någon har underrättats om skälig misstanke om brottet. Sveriges advokatsamfund anför att detta är ett åsidosättande av principen om parternas processuella likställdhet. Samfundet menar att det kommer finnas en obalans mellan åklagarens insyn och den misstänktes insyn i förundersökningsmaterialet vid tidpunkten för förhöret¹⁸ I propositionen betonar utredarna att det är viktigt att ha med sig att förundersökningen i första hand syftar till att inhämta

---

¹⁵ Ekelöf, H.4, s. 36.

¹⁶ Se 2 kap. 11 § 2 st RF.

¹⁷ Prop 2020/21:209, s. 12.

¹⁸ Ibid, s. 17.

information och skapa underlag för åklagarens beslut i åtalsfrågan. Förhör under en pågående förundersökning är av annan karaktär än de förhör som sker i bevisssyfte vid en huvudförhandling.¹⁹

3. Vad är rättssäkerhet?

3.1 Rättssäkerhet

Begreppet rättssäkerhet är ett etablerat begrepp. En rättssäker brottmålsprocess ställer krav på att rättskipningen är förutsägbar, enhetlig, effektiv samt att den ska utövas i enhetlighet med gällande lagar. Den ska även vara rättvis. Vid ingående av ny lagstiftning är det centralt att säkerställa rättssäkerheten för varje enskild individ, oavsett om denna är misstänkt, målsägande eller vittne.²⁰

Vid ingående av en ny lagstiftning menar Zila att ingen skulle öppet medge att en åtgärd kommer att försvaga rättssäkerheten. Vidare uppställer han ett slags krav som han menar är den enda ”tillåtna” följd av en ny lagstiftning när det gäller rättssäkerheten: den får bara förstärkas eller åtminstone inte försvagas.²¹ Zila ger även sin förklaring till varför begreppet rättssäkerhet är föremål för ständig debatt. När en ny lagstiftning ska träda i kraft uppkommer olika attityder i förhållande till åtgärden som ofta baseras på ekonomiska intressen istället för juridiska. Detta återspeglar sig i hur en definierar rättssäkerheten. Då uppfattningen om vad rättssäkerhet är kan skilja sig principiellt ansluter en sig till den uppfattningen som bäst harmoniserar med ens egna intressen. Zila betonar även två sätt rättssäkerheten kan rubbas genom; (1) om rättsreglerna är formulerade på ett sätt så att det omöjligt går att fastställa vad

---

¹⁹ Prop 2020/21:209, s. 20.

²⁰ SOU 2019:38, s. 79.

²¹ Zila, Josef ”Om rättssäkerhet” i SvJT 1990, s. 284-291.

som är gällande rätt och hur detta ska genomföras och (2) om lagstiftningen inte uppfyller kravet på entydighet då reglerna inte tillämpas på grund av bristande vilja hos makthavarna.²²

3.2 Formell rättssäkerhet

Det traditionella begreppet och det mest grundläggande för rättssäkerhet har länge ansetts vara den formella rättssäkerheten. Enligt Zila innefattas det av att rättskipning och myndighetsutövning ska vara förutsebar vilket innebär att den enskilda ska kunna förutse konsekvenserna av lagstiftningen. Den enskilde ska kunna lita på de materiella rättsreglerna, och att de formella rättsreglerna blir tillämpade.²³

3.3 Materiell rättssäkerhet

Den del av rättssäkerhet som har fått en mer vidsträckt betydelse och som länge har varit svår att precisera är den materiella. Den innebär att domar i juridisk, etisk och moralisk bemärkelse ska vara korrekta. För att kravet på att rättssäkerhet i brottmålsprocessen ska anses uppfyllt är det av absolut vikt att processen leder fram till materiellt korrekta domar. Den materiella rättssäkerheten består även i att rättvisa skipas och enskilda ska känna sig säkra i att rättsväsendet utreder brott och dömer rätt person. Denna form av rättssäkerhet har fått en mer värde-laddad betydelse, vilket leder till att begreppet ibland är svårgripbart.²⁴

---

²² Zila, Josef ”Om rättssäkerhet” i SvJT 1990, s. 289 ff.

²³ Ibid, s. 288 ff.

²⁴ Ibid, s. 284-291.

4. Rättegångsbalken; Gällande rättsläge fram till 1 januari 2022

4.1 Vittnesattest

I rättegångsbalkens 35 kap. 14 § regleras ett principiellt förbud mot att i rättegång åberopa vittnesattester. Detta följer av principen om bevisomedelbarhet som säger att bevis ska läggas fram i sin mest omedelbara form. Detta underlättar för rätten att kunna fastställa utsagans bevisvärde. En vittnesattest är en berättelse som någon avgett skriftligen med anledning av redan inledd eller förestående rättegång eller en uppteckning av en berättelse som någon med anledning av en sådan rättegång lämnat inför en brottsbekämpande myndighet. Även ljudupptagning eller ljud- och bildupptagning av en sådan berättelse förstås inom begreppet vittnesattest. Utsagan behöver inte härröra från ett vittne utan det kan även vara part, målsägande och sakkunnig. Vidare behöver det inte just vara ett sammanhängande händelseförlopp som berättas utan det kan till exempel vara uppgifter om signalement på en gärningsman.²⁵ I dagsläget kan alltså berättelser ur förundersökningen som huvudregel inte användas som bevis vid rättegång i domstol med undantag vid barnförhör där ljud- och bildupptagning av förhör som skett under förundersökningen ofta används i rätten med hänsyn till barnets bästa.²⁶

Det finns tre undantag till förbudet mot vittnesattester vad gäller brottmål. I 35 kap. 14 § 1 st rättegångsbalken tillåts vittnesattester om det är särskilt föreskrivet. Det som åsyftas här är bland annat att skapa ett utrymme för skriftliga utlåtanden av sakkunniga. Det andra undantaget gäller om förhör med den som lämnat berättelsen inte kan hållas vid huvudförhandling. Situation som avses är till exempel om vittnet har avlidit eller är varaktigt sjuk. Undantaget bör inte tillämpas då ett vittne, trots att han eller hon enligt bestämmelsen i 36 kap. 3 § rättegångsbalken inte har varit skyldig att vittna, har lämnat uppgifter som talar emot den tilltalade under förundersökningen men sedan inte vill repetera vad han eller hon sagt vid huvudför-

---

²⁵ Ekelöf, H.4, s. 48.

²⁶ Ibid, s. 227.

handlingen.²⁷ Sista undantaget gäller om det finns andra särskilda skäl med hänsyn till de kostnader eller olägenheter som ett förhör vid huvudförhandling kan medföra. Ett exempel som tas upp i lagkommentaren till paragrafen är om ett muntligt förhör inte kommer att tillföra åtalet något väsentligt utöver vad som redan framkommit genom den skriftliga berättelsen. I sådana fall kommer förhör bara skapa kostnader och olägenheter och i sådana fall bör vittnesattester tillåtas.²⁸

4.2 Något mer om vittnesförhör

36 kap. 16 § rättegångsbalken lyder:

“Ett vittne ska lämna sin berättelse muntligen. Vittnet får dock med rättens medgivande använda sig av anteckningar till stöd för minnet.

Vid ett vittnesförhör får det som vittnet tidigare har berättat inför rätten, åklagare eller Polismyndigheten läggas fram endast när vittnets berättelse vid förhöret avviker från vad han eller hon tidigare har berättat eller när vittnet vid förhöret förklarar att han eller hon inte kan eller inte vill yttra sig. Avser förhöret någon som tidigare har hörts inför rätten och har det förra förhöret dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning, ska dock förhöret inledas med en uppspelning av upptagningen om det inte är olämpligt.”

Paragrafen innehåller regler om formerna för hur vittnesbevisning ska läggas fram. Ur bestämmelsen går det att tyda att det finns möjligheter att använda tidiga förhör som bevis under huvudförhandling när ett vittne inte vill eller kan medverka. Vad som är orsaken till att ett vittne inte vill medverka kan variera. De extremt långa handläggningstider vid brottmål är en av anledningarna men även påtryckningar från omgivningen kan göra att ett vittne inte vågar eller längre vill lämna sina uppgifter vid huvudförhandlingen. Vid en sådan situation kan åklagaren både läsa upp det vittnet tidigare sagt eller spela upp en ljud- och bildupptagning av förhöret som skett under förundersökningen. Att vittnesmål läggs fram på detta vis genom uppspelning överensstämmer således med omedelbarhetsprincipen men inte med principen om bevisomedelbarhet.²⁹

---

²⁷ Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken – en kommentar på internet, kommentaren till 35:14 RB. Upptagen 27-12-2021.

²⁸ Ibid.

²⁹ Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken – en kommentar på internet, kommentaren till 36:16 RB. Upptagen 27-12-2021.

5. Rättegångsbalken: förändringar som träder i kraft 1 januari 2022

35 kap. 14 § rättegångsbalken som reglerar förbudet mot vittnesattester ändras på så vis att ytterligare ett undantag införs. I 35 kap. 14 § 1 st 4 p. rättegångsbalken tillkommer det fjärde undantaget som lyder “om parterna godtar det och det inte uppenbart är olämpligt” får vittnesattester användas under huvudförhandlingen. Vad menas då med lämpligt?

Det är rätten som ska ta ställning till detta med hjälp av en lämplighetsbedömning. Centrala aspekter att ta hänsyn till är rättssäkerhetsaspekter och processekonomiska men även den misstänktes möjligheter att försvara sig och vilka förutsättningar det finns eller funnits att hålla motförhör. Det är även intressant för rätten att beakta om berättelsen ska användas i stället för förhör med vittnet eller om det även är tänkt att det ska hållas förhör med vittnet vid huvudförhandlingen. Propositionen tar upp ett intressant exempel. Om ett vittne har tagit tillbaks sina uppgifter som denne lämnat vid förundersökningen, är det då lämpligt att ta upp denna berättelse vid huvudförhandling om detta medför en riskabel situation för vittnet. Det kan vara så att anledningen till att vittnet vill ta tillbaks sina uppgifter är påtryckningar eller hot från andra som på något sätt har med målet att göra. Propositionen menar att sådana aspekter ska tas hänsyn till vid en lämplighetsbedömning. Vidare betonas att det är viktigt att fortfarande genomföra en koncentrerad rättegång. Om en part då vill åberopa flera inspelade polisförhör med samma bevisstema torde detta ej vara lämpligt att tillåta.³⁰

Ekelöf menar att försvararens närvaro vid vittnesförhör har stor betydelse. Genom kompletterande frågor under förhöret kan försvararen förhindra missuppfattningar och säkerställa att alla relevanta uppgifter till förmån för den misstänkte kommer fram.³¹ Hur exakt detta ska gå till nämns inte i propositionen. Utredningen från 2019 menar att lagstiftningen i första hand riktar sig till personer vars trovärdighet inte kommer i förgrunden. Det kan röra sig om personer som gjort iakttagelser i tjänst till exempel polis, väktare, psykologer och läkare. Vidare

---

³⁰ Prop. 2020/21:209, s. 63 ff.

³¹ Ekelöf, H.5, s. 139 ff.

bidrar lagstiftningen till att effektivisera brottmålsprocessen, vilket var ett av målen utredningen hoppades på att kunna uppnå. Genom möjligheten att kunna planera förhandlingen med vittnesmål kommer problem som uppstår genom att vittnen ej inställer sig att minska.³² Utredningen betonar att motförhör bör erbjudas och är en central aspekt gällande rättssäkerheten för den misstänkte men utredningen vill inte heller hindra bevisning av berättelser som inte varit föremål för motförhör. Samtidigt tar utredningen upp ett annat perspektiv. Utredarna menar att rättssäkerheten för den misstänkte förstärks genom att försvararsidan nu får möjlighet att planera och genomföra ett motförhör med vittnet då de på förhand redan har tillgång till förhöret.³³

5.1 Införandet av en helt ny paragraf

Propositionen föreslog införandet av en helt ny paragraf i rättegångsbalken, 35 kap. 15 § som lyder:

“I brottmål får en berättelse som lämnats vid ett förhör inför en brottsbekämpande myndighet och som dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning åberopas som bevis i rättegången även i andra fall än de som anges i 14 §, om det är lämpligt.”

De brottsbekämpande myndigheterna är Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket. Berättelsen ska vara direkt inspelad där personens röst framgår och där han eller hon syns i bild. Alla förhör kan åberopas oavsett om det är med misstänkt, vittne, målsägande eller sakkunnig. Ytterligare ska förhöret uppfylla kraven som uppställs i 23 kap. 6 § rättegångsbalken.³⁴

I propositionen går det att läsa att en majoritet av remissinstanserna är i huvudsak positiva till ändringen. Däribland Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Åklagarmyndigheten och Brottsofferjouren. Huvudinvändningarna kommer från Malmö tingsrätt, Uppsala tingsrätt och Sveriges Advokatsamfund. Dessa instanser menar att förhör

---

³² SOU 2019:38, s. 360.

³³ Ibid, s. 362.

³⁴ Prop. 2020/21:209, s. 63.

som hålls utanför rätten inte uppfyller samma krav på rättssäkerhet som de förhör som hålls i domstol. Vidare minskar möjligheterna att hålla ett effektivt motförhör och därmed risk att det ej blir en rättvis rättegång. Uppsala tingsrätt betonar även att rätten har en skyldighet att reda ut oklarheter i de berättelser som presenteras som bevisning och att de ser en risk i att denna skyldighet inte kommer att utövas i tillräcklig mån. Sammanfattningsvis är det rättssäkerheten för den misstänkte som försämras till följd av ändringen.³⁵

Regeringen anser, i likhet med utredningen och en majoritet av remissinstanserna, att det skulle medföra flera fördelar för straffprocessen om det var möjligt att i större utsträckning dra nytta av de tekniska möjligheter som numera finns att med ljud och bild dokumentera exempelvis ett polisförhör som hålls i nära anslutning till brottet. Detta särskilt i de stora brottmålen med omfattande förundersökningar. Vid nära anslutning till brottet är minnesbilderna fortfarande klara och mindre påverkade av till exempel vad som sagts och skrivits i media. Risken är även mindre att ett vittne fått stå emot påtryckningar från omgivning. En möjlighet att i flera fall än i dag kunna återropa sådana tidiga förhørsutsagor som bevis i en rättegång har betydelse för att effektivisera brottsbekämpandet och skulle även begränsa behovet av att höra målsägande och vittnen på nytt i domstol.³⁶

Utredningen anser vidare att vittnet inte ska behöva avge ed för att förhöret ska få kunna användas vid huvudförhandlingen. Dock konstateras det av utredningen att det redan idag förekommer att vittnen hörs i domstol utan att avlägga ed. Hovrätten över Skåne och Blekinge anför att huruvida en berättelse lämnats under ed eller ej är inget som beaktas vid bevisvärdering. Med hänsyn till detta anser regeringen likt utredningen inte att detta på något sätt kommer bli annorlunda än hur det ser ut idag.³⁷ 35 kap. 15 § rättegångsbalken kommer heller inte att strida mot omedelbarhetsprincipen. Att ett vittnesmål vid huvudförhandlingen läggs fram genom uppspelning av förhör överensstämmer således med omedelbarhetsprincipen men det strider mot principen om bevisomedelbarhet eftersom vittnet inte kommer att höras direkt inför rätten.³⁸

---

³⁵ Prop. 2020/21:209, s. 38 ff.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ekelöf, H.4, s. 44.

Ytterligare en ändring görs i 36 kap. 16 § 2 st rättegångsbalken som ändras med en hänvisning till den nya paragrafen i 35 kap. 15 § rättegångsbalken. Andra stycket lyder således efter ändringen:

”Vid ett vittnesförhör får, *om inte berättelsen åberopas enligt 35 kap. 15 §*, det som vittnet tidigare har berättat inför rätten eller inför åklagare eller Polismyndigheten läggas fram endast när vittnets berättelse vid förhöret avviker från vad han eller hon tidigare har berättat eller när vittnet vid förhöret förklarar att han eller hon inte kan eller inte vill yttra sig. Avser förhöret någon som tidigare har hörts inför rätten och har det förra förhöret dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning, ska dock förhöret inledas med en uppspelning av upptagningen om det inte är olämpligt.”

I stycket görs ett tillägg med anledning av möjligheten att åberopa en berättelse enligt 35 kap. 15 § rättegångsbalken. Skillnad mellan rättegångsbalkens 35 kap. 14 § och 15 § är det i 15 § är möjligt att åberopa ett tidigt förhör även om vittnet ska höras vid huvudförhandlingen. Om rätten i en sådan situation tillåter att berättelsen åberopas som bevis kan förhöret inledas med en uppspelning av ljud- och bildupptagningen från det tidigare förhöret. Förhöret inför rätten kan då i praktiken ofta bli ett tilläggsförhör där kompletterande frågor kan ställas.³⁹

Ekelöf menar att det anses vara det bästa för hela processen om det ges möjligheter att kontrollera om vittnet talar sanning genom att ställa frågor till vittnet.⁴⁰ Wersäll menar dock att försvarare vill av taktiska skäl ha allting oklart fram tills huvudförhandlingen. Han ifrågasätter vidare principen om det bästa bevismedlet. Minnesforskning talar för att bevisomedelbarheten inte alltid behöver vara bästa bevismedlet. Att hålla ett vittnesförhör en vecka efter en händelse istället för 1.5 år efter bör vara ett bättre alternativ då människor har de bästa minnesbilderna i relativt nära anslutning till händelsen.⁴¹

---

³⁹ Prop. 2020/21:209, s. 32.

⁴⁰ Ekelöf, H.4, s. 42 ff.

⁴¹ Se Hellblom, Sofia ”En reformerad straffprocess – en nödvändig förändring eller ett hot mot rättssäkerheten?”.

5.2 Något mer om ljud- och bildupptagning

Det finns flera fördelar med att kunna dokumentera förhör under en förundersökning med ljud eller ljud-och bildupptagning. Ett inspelat förhör ger, enligt förarbetsuttalandena, en möjlighet att i efterhand kunna kontrollera exakt vad den hörde tidigare lämnat för uppgifter. Detta kan, enligt förarbetena, vara otroligt användbart i brottmål. Vid en ljudupptagning framgår röstläge och uttryckssätt till skillnad från en uppläsning av förhör. Av en bildupptagning tillkommer dessutom information om mimik och gester som i vissa fall kan ge ytterligare underlag för bedömningen av de uppgifter som lämnats och hjälpa till i bedömningen av hur trovärdig berättelsen är. Den inspelade utsagan ger alltså, påpekas det, ett bättre underlag för bedömningen av utsagan än en uppläsning ur förundersökningsprotokollet. Därav bör även upptagning ha högre bevisvärde än uppläsning av förhørsutsagor. Vidare konstaterar utredningen att detta även ökar rättssäkerheten för vittnen, målsägande och misstänkt då allt som förekommer i förhör dokumenteras så noggrant som möjligt. Detta möjliggör för varje part att kontrollera frågorna som förhørsledaren ställer och hur förhörspersonen har svarat. En tillförlitlig dokumentation ökar rättssäkerheten.⁴² Thomas Olsson menar däremot att förändringen medför en snedvriden balans som enbart tillmötesgår åklagarens önskemål. Bristerna som uppstår i förhören kommer inte kunna rättas till i efterhand, betonar Olsson, då polisförhör oftast tenderar att innehålla ledande förhørsfrågor.⁴³

5.3 Syftet med ändringarna

En modifiering av processprinciperna om muntlighet och omedelbarhet är i linje med de uttalanden som gjordes vid rättegångsbalkens ikraftträdande. Muntlighet är enbart en metod för att åstadkomma en god rättegång och det är naturligt att den får vika så snart övervägande praktiska skäl talar mot dess tillämpning. Beredskapen för en omvärdering av grundprinciperna har funnits redan från början. Det för lagstiftaren centrala, då som nu, är att säkerställa en praktiskt fungerande straffprocess som uppfyller kraven på effektivitet och rättssäkerhet

---

⁴² SOU 2017:98, s. 60.

⁴³ Se Hellblom, Sofia ”En reformerad straffprocess – en nödvändig förändring eller ett hot mot rättssäkerheten?”.

med bästa förutsättningar att komma fram till materiellt riktiga domar.⁴⁴ Samtidigt skriver justitieombudsmannen Cecilia Renfors att i hennes rangordning är viktigaste skälet för muntlighet att den tillgodoser grundläggande krav på rättssäkerhet i domstolsprocessen. Renfors menar att rättvisa ska inte bara skipas utan det ska synas att den skipas. En part ska kunna ställa direkta frågor när något är oklart.⁴⁵

5.4 Hur ska det effektiviseras med bevarade krav på rättssäkerhet?

Propositionen lyfter flera argument för hur detta inte kommer att tumma på rättssäkerheten. Det framhålls att strikt upprätthålla principerna utan undantag kan leda till förfarandet enbart blir tungrott, tidsödande och kostnadskrävande samtidigt som det inte ger några rättssäkerhetsvinster. Utvecklingen har hela tiden gått mot större och komplicerade brottmål som lagstiftaren inte kunde förutse vid rättegångsbalkens ikraftträdande 1948. Det centrala är alltid att ha en effektiv och rättssäker straffprocess som ger bäst förutsättningar att komma fram till materiellt riktiga domar. Därför anser regeringen likt de flesta remissinstanserna att straffprocessen behöver moderniseras. De grundläggande processuella principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration är inte anpassade för den typen av bevisföring och långa handläggningstider som numera är en verklighet. Regeringen poängterar dock att dessa principer fortsättningsvis ska utgöra grunden för prövning i domstol och att domar i första hand ska grundas på det som förekommit omedelbart vid en muntlig förhandling och som tas upp av rätten. Däremot ska möjlighet ges att använda den nya tekniska utvecklingen samtidigt som rättssäkerheten måste bevaras.⁴⁶ Utredarna definierar dock inte vad rättssäkerhetsbegreppet innebär för utredningen.⁴⁷

6. Avslutning

---

⁴⁴ SOU 2017:98, s. 20.

⁴⁵ Renfors, Cecilia, "Varför muntlighet", SvJT 2016, s. 322 ff.

⁴⁶ Prop. 2020/21:209, s. 10 ff.

⁴⁷ Jfr SOU 2017:98 och SOU 2019:38.

6.1 Analys och slutsats

Uppsatsen har nu gått igenom gällande rätt fram till 1 januari 2022 och dess förändringar som träder i kraft 1 januari 2022. Även de olika åsikterna som hörts i debatten har redovisats. Jag ska nu försöka dra några avslutande slutsatser och redogöra för mina egna åsikter och även besvara uppsatsens frågeställningar.

Den första frågeställningen som ska besvaras är vilken förändring de nya ändringarna i 35 kap. 14 och 15 §§ rättegångsbalken och 36 kap. 16 § rättegångsbalken innebär. Min uppfattning är att ändringarna i rättegångsbalken innebär att principen om bevisomedelbarhet i mening personlig inställelse inför rätten tas bort och är längre inte en förutsättning för muntlighetsprincipen. En vanlig missuppfattning är att det är omedelbarhetsprincipen som kommer att frångås. Detta stämmer ej då huvudregeln kommer fortsättningsvis att vara omedelbart inför rätten.

Det finns således andra förändringar som skulle kunna ske. Utredningen föreslår att försvaret ska kunna ställa kompletterande frågor vid huvudförhandlingen. Detta är dock enbart möjligt om vittnet fysiskt är vid huvudförhandlingen. I situationer då vittnet ej befinner sig vid huvudförhandlingen finns risk att huvudförhandlingarna inte kommer att kunna hållas koncentrerade. Därmed skulle brottsmålsprocessen avvika från ännu en annan viktig princip inom svenskt processrätt, dvs koncentrationsprincipen. Vidare medför ändringarna också att dessa tidiga förhör som åberopas som bevis får ett högre bevisvärde då de inte läggs fram i strid mot rättegångsbalkens regler.

Den andra frågeställningen som ska besvaras är om ändringarna är ändamålsenliga. Är dessa förändringar, som diskuterats och utretts i flera år, både träffsäkert och rättssäkert? Förarbetena talar tydligt för att det finns två centrala syften med förändringarna, det ska bli mer effektivt samtidigt som det fortfarande ska vara rättssäkert. Jag anser inte att frångående av bevisomedelbarheten i sig utgör en rättsosäkerhet. Det som enligt min uppfattning är bristfälligt i den nya lagstiftningen är möjligheterna för motförhör, något som många har påpekat under

utredningarna. I debatten hittas flera liknande beskrivningar. En oro för att motförhör inte kommer kunnas hållas på samma sätt som det kan göras vid en huvudförhandling. Eftersom det är åklagare som bestämmer vad försvaret ska få veta om utredningen finns en risk att försvaret inte får tillräckligt med information för att kunna hålla ett effektivt motförhör. Därmed blir parterna inte likställda. Ändringarna i lagstiftningen gör att vi skulle kunna frångå ännu en viktig princip, nämligen principen om parternas likställighet.

Är det en legitim oro från försvarets sida eller är det som Wersäll nämnde mest en taktik för att vinna? Flera advokater menar att den nya lagstiftningen enbart kommer ge nytta till åklagare i deras arbete. Av de tre utredningarna som ligger till grund för propositionen, såvitt jag kan bedöma, ser jag ej att utredaren kommit med lösningar på hur ett motförhör ska kunna hållas och hur förberedelsen till detta ska gå till. Det ska anses vara rimligt att, som även Zila nämnde, våga kritisera makthavarna när åtgärder som kan äventyra rättssäkerheten ska införas. Oavsett vilken yrkesroll en har.

Vidare går det även att ifrågasätta rättssäkerheten som begrepp. Som Zila förklarar i sin artikel finns det olika uppfattningar om vad rättssäkerhet är och anför goda argument till stöd för deras uppfattning av rättssäkerhet. Det är även intressant att fråga sig vart skyddsintresset ligger. När vi pratar om rättssäkerhet och skyddsintresse är det intressant att fråga sig själv om det går att bevara allas rättssäkerhet, lika mycket, hela tiden? Det bör i detta sammanhang sägas något om den utveckling vi ser i Sverige vad gäller brottmål överlag. Efter att ha studerat utredningarna till den nya lagstiftningen skulle jag vilja påstå att jag ser en tendens till en relativ nonchalans mot att eventuellt försvaga rättssäkerheten för den misstänkte. Detta är således inget som uttrycks. Som Zila påpekar skulle ingen erkänna det. Rättssäkerheten har flera olika aspekter och inte alla är juridiska. Inte minst har brottmål alltid en rättspolitisk aspekt. Det faktum att förundersökningarna har blivit mer omfattande och handläggningstider otroligt långa har bidragit till att något behövt ge vika. I detta fall rättssäkerheten för den misstänktes.

Som nämnts ovan i uppsatsen är det även viktigt ur rättssäkerhetsperspektiv att alla ska veta exakt hur en lagstiftning ska genomföras. Förutsägbarhet är en viktig förutsättning för rättssäkerhet. Nu ska en lagstiftning träda i kraft utan att det är klarlagt hur ett motförhör ska kunna gå till. Den tekniska utvecklingen kommer enligt min mening få en allt viktigare roll i brottmålsprocessen. Det ter sig naturligt med den teknologin som finns tillgänglig men även med beaktande av de rådande omständigheterna samhället står inför. På grund av Covid-19 har mycket av domstolsprocessen skett via länk. Om det har bedömts rättssäkert att via länk låta åklagare hålla sakframställan, försvarsadvokater plädere torde det te sig naturligt att så småningom i större utsträckning börja använda berättelser som har dokumenterats med ljud och bild från ett vittne vid huvudförhandling. Problemet vi cirkulerar tillbaks till blir återigen utförandet av ett effektivt motförhör. Pondera dock att möjligheten att utföra motförhör ändå ges på korrekt sätt. Min åsikt är att det som är mest alarmerande i utredningen är att det nämns att utredningen inte har för avsikt att hindra förhör som bevis även om motförhör ej möjliggjorts. Detta stärker den nonchalans som jag nämnde ovan.

Är det då rätt väg att låta den tekniska utvecklingen ta större plats i den svenska brottmålsprocessen? Ju mer vi förlitar oss på teknologin ju mer sårbar blir vår rättsprocess. Skulle rättssäkerheten tjäna på att hålla fast vid de gamla processrättsliga principerna? Det är enligt min uppfattning inte frångående av de processrättsliga principerna som bidrar till rättsosäkerhet. En modifiering av processprinciperna är i linje med de uttalanden som gjordes vid rättegångsbalkens ikraftträdande. Dessa principer är enbart en metod för att åstadkomma en rättvis rättegång. Beredskapen för en omvärdering av grundprinciperna har med andra ord funnits redan från början. Jag ser dock inte en korrelation mellan nedmontering av rättsprinciperna för en mer effektiv, objektiv och materiell riktig rättskipning.

För att knyta an detta till uppsatsens andra frågeställning torde det vara effektivt att kunna använda sig av redan inspelade förhör som bevisning vid huvudförhandling. Numera spelas alla förhör under förundersökningen in så detta kommer vara ett effektivt alternativ istället för att kalla in varje vittne. Jag tror således att det förslag som nu blir verklighet skulle kunna genomföras utan att rättssäkerheten sätts på spel. Dock tror jag det krävs ytterligare regleringar om rättssäkerhetsgarantier för hur ett motförhör ska kunna genomföras. Att åklagaren

vid tidpunkten innan ett förhör redovisar all tillgänglig förundersökningsmaterial till försvararsidan skulle kunna vara ett alternativ. Om syftet är att effektivisera, men en inte möjliggör ordentliga motförhör genom att låta försvaret ta del av hela utredningen från början finns stor risk att det uppstår frågor från försvarets sida efter att de tagit del av hela utredningen. Detta kan leda till att försvaret ändå kallar in vittnen till förhör under rättegången. Därmed ingen effektivitetsvinst. Inte heller någon rättssäkerhetsvinst.

Käll- och litteraturförteckning

Artiklar

Hellblom, Sofia ”En reformerad straffprocess – en nödvändig förändring eller ett hot mot rättssäkerheten?” publicerad i JUNO nyheter, 27-11-2020.

Jareborg, Nils, ’Rättsdogmatik som vetenskap’, SvJT, 2004 s. 1.

Renfors, Cecilia, ”Varför muntlighet”, SvJT 2016, s. 322.

Zila, Josef ”Om rättssäkerhet” i SvJT 1990 s. 284.

Litteratur

Almqvist, Jan Eric, *Svensk rättshistoria I: Processrättens historia* - en kompendium utgiven av Juridiska föreningen vid Stockholms universitet. Stockholm, 1971 (efter föreläsning av av Professor Jan Eric Almqvist).

Ekelöf, Per & Edelstam, Henrik & Heuman, Lars, *Rättegång H.4*, 7:e uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2009.

Ekelöf, Per & Edelstam, Henrik & Pauli, Mikael, *Rättegång H.5*, 8:e uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2011.

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*, 2a uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018.

Önnerfors Trolle, Elsa & Wenander, Henrik, *Att skriva rätt - Goda råd för att skriva uppsats i juridik*, Wolters Kluwer, 2016.

Offentliga tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1926:31, *Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning.*

SOU 2017:7, *Domstolens beslutsunderlag i brottmål – en bättre hantering av stora mål.*

SOU 2017:98, *Tidiga förhör: Nya bevisregler i brottmål och Straffprocessens ramar.*

SOU 2019:38, *Stora brottmål – nya process- rättsliga verktyg.*

Propositioner

Prop. 2004/05:13, *En modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol.*

Prop. 2015/16:39, *En modernare rättegång II.*

Prop. 2020/21:209, *Utökade möjligheter att använda tidiga förhör.*

Elektroniska källor

Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken – en kommentar på internet, kommentaren till 35 kap. 14 § rättegångsbalken och 36 kap. 16 § rättegångsbalken. Upptagen 27-12-2021.

